

Repliker och kommentarer

I den här avdelningen välkomnas kommentarer till tidigare bidrag och korta inlägg med ekonomisk politisk anknytning

ALEXEJ DUMOV

Saneringsplanerna för den sovjetiska ekonomin

Jag har i dagarna med stort intresse tagit del av Stefan Hedlunds artikel "Sovjetunionen - sedelpressarnas förlovade land" (*Ekonomisk Debatt*, Nr 6/1989).

Artikeln gör ett tvetydigt intryck. Författaren har å ena sidan enligt min mening helt rätt i sin huvudtes om det fördärvliga inflytandet på Sovjetekonomin av att sedelpressarna går på högvarv. I stort finns det heller inget att invända mot hans analys av krissituationen, där ju Hedlund ofta hänvisar till fakta som hämtats ur sovjetiska periodika. Hedlund drar emellertid å andra sidan en rad diskutabla slutsatser och framför vissa ohållbara omdömen.

Av utrymmesskäl begränsar jag mig till främst Hedlunds påstående att Sovjetregeringen skulle sakna seriösa planer för att bringa ordning i ekonomin. Då Hedlund skrev sin artikel hade Sovjetregeringen redan antagit planen för 1990. Fastän det i årsplanen inte finns något särskilt avsnitt om ekonomins sanering under en längre tidsperiod var redan vid denna tidpunkt regeringens riktlinjer för de följande förändringarna klart utstakade. Till dem hör en successiv minskning

av budgetunderskottet, en påskyndad stabilisering av konsumtionsvarumarknaden medelst en ökad produktion av varor och tjänster, en konversion i stor skala till civil produktion av försvarsindustrin och mycket annat. Idag föreligger det program för att på sex år sanera ekonomin som antogs av andra folkkongressen, statsmaktens högsta organ.

Stefan Hedlund har rätt när han skriver: "Hela andemeningen i den ekonomiska reformpolitiken är att övergå från administrativ till ekonomisk styrning, dvs från direkt ordergivning till indirekt påverkan via olika ekonomisk-politiska instrument." Hedlund tvivlar emellertid på att detta går att uppnå under de krisförhållandena som råder.

Det väsentligaste för Sovjetunionen är verkligen att komma ur den ekonomiska krisen. Ett "språng mot marknaden" skulle endast skapa kaos i landet. För att undvika detta forutser programmet åtgärder i flera steg, ett successivt skapande av en ekonomi med många strukturer där alla former av ägande och hushållning är likaberättigade. Tonvikten läggs under en första etapp mindre vid marknaden, utan mer vid en sanering av det ekonomiska läget.

Först och främst siktas man på en snabb minskning av underskottet i stats-

ALEXEJ DUMOV är kommentator vid APNs centralredaktion i Moskva.

budgeten. Under en treårsperiod, dvs fram till 1993 skall underskottet minska till 2–2,5 procent av bruttonationalprodukten, eller motsvarande 20–25 miljarder rubel. Det innebär en avsevärd minskning mot 1989 då underskottet uppgick till 92 miljarder rubel.

För denna nedskärning har man beslutat att under några år kraftigt reducera investeringarna i industrin via budgeten (förutom den agro-industriella sektorn och andra konsumtionsvarubranscher). Försvaret och administrationens utgifter minskas. I sammanhanget ställer man stort hopp till det militära komplexets konversion. Dessa företag utnyttjas intensivt för teknisk rekonstruktion av den civila sektorn, däribland lätt industri, läkemedelsindustri, agro-industriell produktion, handel och offentlig utspisning, samt för att bredda utbudet av konsumtionsvaror.

Allt detta sammantaget, i synnerhet konversionen, kan näppeligen betecknas som betydelselösa åtgärder. Regeringschef Nikolaj Ryzjkov redovisade inför andra folkkongressen att medan det militär-industriella komplexets produktion fram till 1995 totalt ökar med 45 procent, minskar tillverkningen av försvarsmateriel med nästan 20 procent och ökar produktionen av varor för den civila sektorn med 82 procent. Andelen civil produktion från det militär-industriella komplexet skall då överstiga 60 procent.

Redan under 1990 skall produktionen av varor till befolkningen ökas med 65 miljarder rubel, att jämföra med en genomsnittlig ökning på 17 miljarder under åren 1986–1989. Den höga tillväxttakten för konsumtionsvarusektorn skall fortsätta också under följande år.

Naturligtvis kan man inte räkna med att skapa jämvikt på marknaden på ett enda eller några få år. För detta krävs strukturella förändringar i ekonomin som kräver en längre tidsperiod. De "heta pengar" som finns hos befolkningen uppgår enligt auktoritativa kalkyler till 150–

200 miljarder rubel. Därför har man beslutat om åtgärder för att dra bort dessa pengar, i storleksordningen tiotals miljarder rubel, från marknaden. Bland annat förutses upptagande av statslån med relativt höga räntor, förskottsinsbetalningar eller förmånligt målsparande för att om några år erhålla bilar, personatorer, teveapparater och vissa andra bristkapitalvaror. Hit hör även försäljning till allmänheten av statligt ägda lägenheter, utarrendering av förortstomter för byggnader av sommarvillor, försäljning av aktier osv.

Tyvärr fortsätter alltjämt befolkningens penninginkomster att öka snabbare än tillverkningen av konsumtionsvaror. För att komma till rätta med detta problem nodgas regeringen tillgripa impopulära åtgärder så att löneökningarna för stora grupper av arbetare och tjänstemän skall kunna hållas tillbaka.

Jag skulle kunna fortsätta länge och redovisa många andra radikala steg för att sanera ekonomin som förutses i regeringens program. Dit hör kreditreformen som tar sikte på en åstramning av kreditvillkoren, en skattereform som skall ge enhetliga skattesatser för alla producenter och som väntas bli föremål för intensiva debatter i parlamentet och regeringen, samt en prisreform som skall föra de sovjetiska priserna närmare världsmarknadsnivån. Förutom detta sker stora förändringar på utrikeshandelsområdet.

Den situation som Sovjetekonomin hamnat i är ingalunda unik. Många regeringar har i liknande situationer tillgripit penningreformer i form av konfiskering av folkets sparmedel. Stefan Hedlund menar, liksom för övrigt en del sovjetiska experter, att en sådant konfiskering är nödvändig också för Sovjetunionen.

Sovjetregeringen har bestämt avvisat denna tanke. Regeringschef Nikolaj Ryzjkov förklarade att en sådan reform skulle få ytterst negativa sociala konsekvenser. Dessutom skulle den, framhöll Ryzjkov, för lång tid framåt undergrava folkets förtroende för statens förmåga att

lösa de akuta ekonomiska problemen utan att skada människornas intressen. Denna uppfattning delas av många ledande Sovjetekonomer. Till exempel har Nikolaj Smeljov varnat för en sådan "kirurgisk operation". I en artikel (*Znamja*, Nr 12/1989) skriver han: "Man kan inte undgå att se att med en sådan händelseutveckling skulle både själva perestrojkan och dess ledare för lång tid (kanske för en hel generation eller ännu längre) förlora

stödet från en betydande del av den aktiva, mest 'perestrojka-inriktade' delen av befolkningen, dess 'medelklass'."

I Sovjetunionen kommer man sålunda att föra en ihärdig och beslutsam kamp mot inflationen och andra missförhållanden. Den positiva inställning och det stöd som andra folkkongressen visade för regeringsprogrammet stärker hoppet om att kampen skall lyckas.